

Libris

SOFIA DOBRA

.RO

Respect pentru oameni și cărți

Cartea mea de gramatică 6

art
educational

UNITATEA 1 • Vocabularul

Vocabularul	6
Derivarea	8
Compunerea	12
Conversiunea. Familia lexicală.	
Câmpul lexico-semantic	16
Sinonimele. Antonimele.	
Omonimele	20
Arhaisme.	
Regionalismele	26
RECAPITULARE	28
EVALUARE	30

UNITATEA 2 • Sunetele limbii române

Sunetele limbii române	32
Despărțirea în silabe	35
RECAPITULARE	38
EVALUARE	40

UNITATEA 3 • Verbul

Verbul. Felul verbelor	42
Modurile personale și nepersonale	45
Modul indicativ. Prezentul	47
Modul indicativ. Trecutul	50
Modul indicativ. Viitorul	54
Modul conjunctiv	57
Modul condițional-optativ	61
Modul imperativ	64
Modul infinitiv	67
Modul gerunziu. Modul participiu.	
Modul supin	70
RECAPITULARE	74
EVALUARE	76

UNITATEA 4 • Substantivul

Substantivul.	
Felul substantivului	78
Cazul și funcțiile sintactice ale substantivului	84
Articolul	88
RECAPITULARE	92
EVALUARE	94

UNITATEA 5 • Pronumele

Pronumele personal	96
Pronumele personal de politețe	100
Pronumele și adjectivul pronominal posesiv	103
Pronumele și adjectivul pronominal demonstrativ	107
RECAPITULARE	112
EVALUARE	114

UNITATEA 6 • Numeralul

Numeralul cardinal și ordinal	116
RECAPITULARE	120
EVALUARE	122

UNITATEA 7 • Adjectivul

Adjectivul	124
Articolul demonstrativ sau adjectival	128
Gradele de comparație ale adjectivului	130
RECAPITULARE	134
EVALUARE	136

UNITATEA 8 • Părți de vorbire neflexibile

Adverbul	138
Funcțiile sintactice ale adverbului	142
Prepoziția	144
Conjuncția	146
Interjecția	148
RECAPITULARE	150
EVALUARE	152

UNITATEA 9 • Sintaxa

Sintaxa propoziției și a frazei	154
Predicatul	157
Subiectul	161
Atributul	165
Complementul. Complementele circumstanțiale	168
Complementele necircumstanțiale	172
RECAPITULARE	176
EVALUARE	178
RECAPITULARE FINALĂ	179

Unitatea 1

Vocabularul

Vocabularul unei limbi este în permanentă mișcare, prin apariția de cuvinte care trebuie să denumească realități noi și ieșirea din uz a unor cuvinte, ca urmare a dispariției realităților denumite de acestea.

- Vocabularul
- Derivarea
- Compunerea
- Conversiunea. Familia lexicală. Câmpul lexico-semantic
- Sinonimele. Antonimele. Omonimele
- Arhaisme. Regionalisme
 - Recapitulare
 - Evaluare (teste)

1. **Receptarea mesajului oral în diferite situații de comunicare**
- 1.2. Sesizarea sensului unităților lexicale noi în funcție de context
2. **Utilizarea corectă și adecvată a limbii române în producerea de mesaje orale în situații de comunicare monologată și dialogată**
- 2.2. Utilizarea relațiilor de sinonimie, de antonimie, de omonimie în organizarea mesajului oral
3. **Receptarea mesajului scris, din texte literare și nonliterare, în scopuri diverse**
- 3.3. Sesizarea valorii expresive a unităților lexicale în textele citite
4. **Utilizarea corectă și adecvată a limbii române în producerea de mesaje scrise, în diferite contexte de realizare, cu scopuri diverse**
- 4.2. Utilizarea unui lexic diversificat, recurând la categoriile semantice studiate și la mijloacele de îmbogățire a vocabularului, pentru exprimarea nuanțată

Observ și înveță!

Vocabularul sau **lexicul** reprezintă totalitatea cuvintelor care există sau au existat cândva în limbă.

ex. 1

Vocabularul are două părți:

- **vocabularul fundamental**, care cuprinde cuvintele cel mai des folosite și care sunt înțelese de toți vorbitorii;
- **masa vocabularului**, care cuprinde cuvintele care nu intră în vocabularul fundamental.

ex. 2

Vocabularul este într-o permanentă mișcare, prin apariția de cuvinte noi, dispariția de cuvinte vechi sau schimbarea sensului unor cuvinte. Vocabularul limbii române cuprinde aproximativ 120 000 de cuvinte.

ex. 3

Pentru a cunoaște forma corectă a cuvintelor trebuie consultat *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române (DOOM²)*, apărut în 2005, prin care se stabilește norma literară.

ex. 4

Dinamica vocabularului

1 Subliniază cu o linie cuvintele noi și cu două linii cuvintele ieșite din uz din propozițiile de mai jos.

- a. Mi-am cumpărat un mouse nou pentru calculator.
b. Plasma din living s-a stricat. b. Spătarul ducea pe o pernă sabia voievodului.

2 Subliniază cuvintele din seria de mai jos pe care crezi că le înțeleg toți vorbitorii limbii române. De ce consideri că se întâmplă acest lucru?

- alb • a alerga • bisectoare • blând • casă • câine
• dimineață • fotosinteză • frate • găină • magmă
• măr • oală • pâine • picior • ploaie • stea • sufix
• vară • vin • zambilă • zi

3 Încercuiește sensul cuvântului *nemernic* din fragmentul de mai jos.

„Mai stai și nu te bucura așa degrabă, că încă ești *nemernică* pe aceste locuri.”

Ion Creangă – Povestea porcului

- a. ticălos; b. mârșav; c. străin.

Utilizarea corectă a cuvintelor

4 Subliniază forma corectă a cuvintelor de mai jos.

- foarfece/foarfecă • giuvaier/juvaier • mingie/min-ge
• prompt/prompt • sandală/sanda

5 Încercuiește forma preferată de norma literară dintre variantele de mai jos, ambele considerate corecte.

- corijent/corigent • deseară/diseară • mănăstire/mănăstire
• pieptăn/pieptene • sandvici/sendviș

6 Subliniază cuvântul potrivit pentru propozițiile de mai jos.

- a. Legea are 30 de *aliniat*/*alineate*. b. Am o plapumă cu fața din *atlas*/*atlaz* galben. c. Mihai este un elev *eminent*/*iminent*. d. Am studiat un text *literal*/*literar*.
e. Doina este *originară*/*originală* din Brașov.

DIFICULTĂȚI

Vocabularul fundamental este nucleul vocabularului, partea lui cea mai importantă, fiind numit și fond principal de cuvinte sau lexic de bază. În limba română, cuprinde

aproximativ 1 500 de cuvinte, aparținând tuturor părților de vorbire și desemnând aspecte variate din multe domenii.

În limbă, există cuvinte care se pronunță greșit în raport cu forma literară. De exemplu, ștofă în loc de forma corectă stofă.

Sunt situații în care norma acceptă două forme corecte, dar preferă prima formă din dicționar. De exemplu, șasla/ceasla („soi de viță-de-vie care produce strugurii de masă”), ambele forme sunt corecte, dar se preferă prima.

O atenție deosebită trebuie acordată cuvintelor care seamănă ca formă, dar au sensuri complet diferite. De exemplu, glaciari, „care aparține perioadei când pământul era acoperit cu gheață” (Am văzut un lac glaciari.) și glacial, „rece ca gheața” (Mi-a vorbit pe un ton glacial.)

Exersez

1 Scrie câte un cuvânt din vocabularul fundamental care denumește noțiunile date.

• acțiuni _____	• obiecte uzuale _____	• păsări _____
• flori _____	• grade de rudenie _____	• alimente _____
• fructe _____	• fenomene naturale _____	• băuturi _____
• însușiri _____	• părți ale corpului _____	• lunile anului _____
• animale _____	• zilele săptămânii _____	• corpuri cerești _____

2 Subliniază forma corectă a variantelor de mai jos.

- binoclu/benoclu • egzemă/eczemă • indentitate/identitate • maseur/masor
• particulă/particulă • pancartă/pancardă • păianjen/paianjen • ștand/stand
• strangulare/ștrangulare • stampilă/ștampilă • vaselină/vasilină • zilier/ziler

3 Indică, în pătrate, care este prima formă preferată de normă și care a doua în variantele de mai jos, ambele corecte.

- alică ☐/alice ☐ • cearceaf ☐/cearșaf ☐ • clown ☐/claun ☐ • colindă ☐/colind ☐
• fereastră ☐/fierăstrău ☐ • muschetar ☐/mușchetar ☐ • proră ☐/provă ☐
• reîncarnare ☐/reincarnare ☐ • tumoră ☐/tumoare ☐

4 Corectează greșelile din propozițiile de mai jos.

- a. La noul serviciu am un salariu mai mare. b. Are la genunchi o boală de origine necunoscută. c. Am observat pe linoleu un șoarec.

Test flash

1. Subliniază în seria de mai jos cuvintele pe care crezi că le înțeleg toți vorbitorii de limbă română. 3 puncte

- apă • brânză • burniță • ghiocel • miocard • oaie • om • ortoepie • smartphone

2. Subliniază formele corecte. 3 puncte

- container/conteiner • excroc/escroc • șurubelniță/șurupelniță

3. Încercuiește cuvântul potrivit pentru propozițiile de mai jos. 3 puncte

- a. Omenirea a evaluat/a evoluat din Antichitate și până astăzi. b. Am achitat mobilul în numeral/numerar. c. Mașina are șasiu/sașiu solid.

Unitatea 1 Derivarea

Respectă regulile pentru oameni și cărți

Observ și învâță!

Derivarea este mijlocul de îmbogățire a vocabularului prin care se formează cuvinte noi cu ajutorul sufixelor și al prefixelor.

ex. 1

Sufixe sunt:

- **lexicale**, când formează cuvinte noi;
- **gramaticale**, când creează forme ale cuvintelor în vorbire.

ex. 2

Sufixe formează:

- substantive;
- verbe;
- adjective;
- adverbe.

ex. 3

Sufixe diminutive formează cuvinte care denumesc obiecte sau însușiri considerate de vorbitor mai mici decât obiectele sau însușirile denumite de cuvintele de bază. Cuvintele formate cu aceste sufixe se numesc **diminutive**.

ex. 4

Sufixe diminutive formează:

- substantive;
- adjective;
- adverbe.

ex. 5

Ce este derivarea

1 Subliniază cu o linie cuvintele derivate cu sufixe și cu două linii pe cele derivate cu prefixe din textul de mai jos.

„Vrui, cititorule, să-ți fac un dar,
O carte pentru buzunar,
O carte mică, o cărticică [...]
Nimicul nepipăit să-l caut vrui,
Acela care tresare
Nici nu știi de unde și cum.“

Tudor Arghezi – Cuvânt

Sufixe

2 Încercuiește în propoziția de mai jos sufixele care indică persoana și numărul verbului și genul, numărul și cazul substantivelor.

Citim cărți interesante.

3 Pune într-un dreptunghi sufixele cuvintelor de mai jos. Precizează ce părți de vorbire formează.

• bărbătesc	_____	• a grohăi	_____
• camionagi	_____	• inimos	_____
• a ciocăni	_____	• puținătate	_____
• frățeste	_____	• studențime	_____
• grădinar	_____	• târâș	_____

Felul sufixelor

4 Subliniază cuvintele derivate cu sufixe și care indică o micșorare în textul de mai jos.

„Se cheamă că am și eu o prietenă și încă pe cea mai frumoasă dintre fete. Un clopoțel a început să se smucească deasupra ușii, speriat. Parcă vrea să-și rupă frânghiuța și s-o ia la fugă.“

Otilia Cazimir – A murit Luchi...

5 Încercuiește sufixele cuvintelor derivate de mai jos. Precizează ce părți de vorbire formează.

• binișor	_____	• floricică	_____
• caiețel	_____	• grăsuț	_____
• coșuleț	_____	• iepuraș	_____
• dulăpior	_____	• mașinuță	_____
• fetiță	_____	• tătic	_____

6 Subliniază cuvintele derivate cu sufixe care indică o mărire în fraza de mai jos. **.RO**

Răzândrul stătea pe un pietroi și privea căsoaia ce se ridica în mijlocul poienii.

7 Încercuiește sufixele cuvintelor derivate de mai jos. Precizează ce părți de vorbire formează.

• buboi	_____	• măturoi	_____
• grăsan	_____	• puiandru	_____
• lădoaie	_____	• sărăcan	_____

Prefixele

8 Încercuiește prefixele cuvintelor derivate date. Menționează ce părți de vorbire sunt cuvintele formate.

• a descreți	_____	• negreșit	_____
• a deșira	_____	• neînflorit	_____
• inegalitate	_____	• neînțelegător	_____
• a împacheta	_____	• neomeneste	_____
• a înșira	_____	• a răsuci	_____
• a întări	_____	• a realege	_____

9 Explică greșelile de utilizare a prefixelor din exemplele de mai jos.

- a. Am cunoscut un exministru. b. Andrei a luat un medicament anti-febril. c. Am studiat un text non-literar. d. L-am revăzut din nou pe Mihai.

Derivarea în serie

10 Explică formarea cuvintelor:

- ardeleneste • croitoreasă • dărnice • nebunie

DIFICULTĂȚI

Pentru a stabili sufixele lexicale, trebuie folosită totdeauna forma din dicționar a cuvântului. De exemplu, cuvântul *cititorule* din versurile de la exercițiul 1 este în cazul vocativ și pentru a afla sufixul trebuie luată forma de nominativ, nearticulat, *cititor*. Se găsește, astfel, sufixul *-tor*, care a format substantivul de la verbul *a citi*.

Unele derivate au ca bază un alt derivat. De exemplu, *neromânesc* este derivat cu prefixul *ne-* de la adjectivul *românesc*, derivat la rândul lui cu sufixul *-esc* de la adjectivul *român*.

Cuvintele formate cu prefixe se scriu cu *î* după prefix, când cuvântul de la care s-au format începe cu această literă: *neîmpădurit*.

Derivatele cu prefixe se scriu într-un cuvânt: *antiterorism*, *consătean*. Singurul prefix care se scrie obligatoriu separat de o cratimă este *ex-* cu sensul de *fost*: *ex-ministru*, *ex-președinte*. Când are sensul de *în afară*, prefixul *ex-* se scrie fără cratimă: *a expatria*.

Se greșeste când nu se cunoaște sensul unor prefixe noi și se alătură cuvintelor derivate cu prefix cuvinte cu același sens: *Am conlucrat împreună*. Prefixul *con-* înseamnă *împreună*, adverbul fiind inutil în propoziție.

Sufixele augmentative formează cuvinte care denumesc obiecte sau însușiri considerate de vorbitor mai mari decât obiectele sau însușirile denumite de cuvintele de bază. Cuvintele formate cu aceste sufixe se numesc **augmentative**.

ex. 6

Sufixele augmentative formează:

- substantive;
- adjective.

ex. 7

Prefixele sunt sunetele sau grupurile de sunete adăugate înaintea rădăcinii pentru a forma un cuvânt nou.

Prefixele formează:

- verbe;
- substantive;
- adjective;
- adverbe.

ex. 8

Exersează

- 1 Încercuiește sufixele cu albastru și prefixele cu verde în cuvintele derivate date.**
 - alfabetar • aluniș • a croncăni • a desprinde • muncitor • neclar • nesocotință
 - pietros • poștaş • prietenește • a rășfrânge • tineresc
- 2 Pune într-un dreptunghi prefixele cuvintelor din seria de mai jos. Indică, apoi, sensul acestora.**
 - extrașcolar • interacțiune • preșcolar • subcapitol • supracopertă • transcarpatic
- 3 Scrie, folosind sufixele, meseria persoanelor care fac declarațiile de mai jos. Încercuiește, apoi, sufixele folosite.**
 - a. Am grijă de grădină. _____
 - b. Aduc scrisori, facturi, cărți poștale. _____
 - c. Cânt la pian. _____
 - d. Repar defecțiunile de la instalațiile sanitare. _____
 - e. Vând flori în piață. _____
 - f. Lucrez la bibliotecă. _____
 - g. Conduc motocicletă. _____
 - h. Fac dreptate oamenilor veniți la tribunal. _____
- 4 Completează textul de mai jos cu adjective formate cu sufix de la cuvintele dintre paranteze.**

Era o zi (ploaie) _____. Norii (plumb) _____ acopereau cerul. Strada era (pustiu) _____ și doar frunzele (rugină) _____ și (a foșni) _____, spulberate de vântul (furie) _____, alergau pe asfaltul (cenușă) _____. Vremea era (răcoare) _____ și m-am bucurat că am ascultat sfatul (prieteni) _____ al fratelui meu (grijă) _____, care mi-a spus să mă îmbrac gros.
- 5 Grupează, în caiet, pe două coloane, diminutivele și augmentativele din lista de mai jos. Încercuiește, apoi, sufixele diminutive și augmentative.**
 - aripioară • alunică • așchioară • batistuță • băboi • băiețoi • berbecuț • boğătan • boulean • buzoi • caiețel • cărțoi • cuțitoaie • dumbrăvioară • flăcăuan
 - hoțoman • mămligoi • năsuc • puișor • râuleț
- 6 Completează cu diminutive propozițiile de mai jos.**
 - a. Un urs tânăr este un _____.
 - b. O pisică tânără este o _____.
 - c. Un iepure tânăr este un _____.
 - d. O pasăre tânără este o _____.
- 7 Taie intrusul din seriile de mai jos.**
 - a. căluț • cățel • cocoșel • găinușă • puișor • rățușcă
 - b. curelușă • gentuță • poșetuță • rucsăcel • săculeț • valiză
 - c. covoraș • dulăpior • fotoliu • măsuță • perdeluță • scăunel
- 8 Încercuiește augmentativele din seriile date.**
 - a. albinuță • băbuță • cartofior • lădoi • curățel

- b. arculeț • băsmăluță • buboi • covrigel • fluturaș
c. ațișoară • bătrâior • coșuleț • dunguliță • furcoi

9 Indică un diminutiv și un augmentativ de la substantivele de mai jos.

Substantiv	Diminutiv	Augmentativ	Substantiv	Diminutiv	Augmentativ
căciulă			lacăt		
cămașă			lingură		
copil			mătură		

10 Formează de la adjectivele date substantive cu ajutorul sufixelor.

- alb • cuminte • frumos • gras • prost • sărac

11 Formează de la substantivele date adjective cu ajutorul sufixelor.

- cărămidă • frică • pădure • părinte • teamă • toamnă

12 Explică, în caiet, cum s-au format derivatele de mai jos, după modelul dat.

- cetățenie • dărnice • moldovenește • prefăcătură • a reîmpăduri • a reîncălzi
• școlărel • zburdălnicie

„țărăncuță” – format prin derivare cu sufixul diminutiv „-uță” de la substantivul „țărăncă”, derivat la rândul lui cu sufixul „-că” de la substantivul „țărăn”, derivat la rândul lui cu sufixul „-an” de la substantivul „țără”

13 Corectează greșelile din propozițiile de mai jos.

- a. Cei doi afaceriști au făcut o înțelegere preexistentă anterior.
b. Pentru a câștiga partida, între jucători a fost o intercondiționare reciprocă a forțelor.
c. Vice-primarul a luat mai multe măsuri anti-terorism.
d. Exdirectorul școlii s-a adresat unui sub secretar de stat.

14 Menționează numele locuitorilor din localitățile de mai jos, formate cu sufixe.

- Brașov _____ • Craiova _____ • Iași _____
• București _____ • Găiești _____ • Suceava _____

15 Identifică derivatele din textul de mai jos și explică, în caiet, formarea acestora, după modelul de la exercițiul 12.

„Fetița are ochii ca doi bănuți de magheran stropiți cu punctișoare cafenii [...]. Când vorbește, gura i se face rotundă ca o mărgică. Pisica e albă, zburlită și cu ochi albaștri. Numai vârful nasului, căptușeala urechilor și pernțele labelor i-s în culoarea șerbetului de trandafir.”

Otilia Cazimir – *Miaulica*

Test flash

1. Subliniază cu o linie diminutivele și cu două linii augmentativele din seria de mai jos.

- băiețandru • blăniță • căldăroi • căluț • florică • puștan

3 puncte

2. Explică formarea cuvintelor de mai jos.

- nemilos • preorășenesc • a realege

3 puncte

3. Identifică derivatele din propoziția de mai jos. Explică formarea acestora.

Razele călduțe ale soarelui însuflețeau verdeța câmpiei.

3 puncte